

**Erityisherkkyyks voimavarana ja haasteena
varhaiskasvatuksen opettajan työssä**

Sonja Tienhaara

Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma
Kevätlukukausi 2022
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Tienhaara, Sonja. 2022. Erityisherkkyyden voimavarana ja haasteena varhaiskasvatuksen opettajan työssä. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 39 sivua.

Tutkimuksessa tarkasteltiin erityisherkkien varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia siitä, miten erityisherkkyyden näyttäytyy voimavarana ja haasteena varhaiskasvatuksen opettajan työssä. Tavoitteena oli selvittää millaisia hyötyjä ja haasteita erityisherkkät varhaiskasvatuksen opettajat kokevat erityisherkkyydestään olevan työhönsä.

Tutkimukseen osallistui viisi varhaiskasvatuksen opettajaa, jotka kokivat olevansa erityisherkkiä. Tutkimuksen aineisto kerättiin avoimilla yksilöhaastatteluilla, jotka toteutettiin Zoom-etäyhteydellä. Haastattelut litteroitiin ja aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Analyysin tuloksena tutkimuskysymyksiin muodostui yhteensä seitsemän pääluokkaa. Erityisherkkyyttä voimavarana kuvasivat neljä pääluokkaa: erityisherkkyyden emotionaalinen vahvuus, erityisherkkyyden laaja tietoisuus, erityisherkkyyden tunnollisuus ja erityisherkkyyden luovuus. Erityisherkkyyden tuomia haasteita kuvasivat pääluokat erityisherkkyyden kuormitusta lisäävä tekijä, erityisherkkyyden tasapainottelu työolojen ja tunnollisuuden välillä ja erityisherkkyyden ymmärryksen ja arvostuksen puute.

Tulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksen opettajat kokivat erityisherkkyydestä olevan sekä hyötyjä että haasteita työssään. Hyödyiksi he kokivat muun muassa toisten tunteiden aistimisen, sensitiivisyyden, empaattisuuden, tarkkojen havaintojen tekemisen sekä tunnollisuuden. Haasteina he kokivat erityisesti kuormituksen liittyen aistiärsykkeisiin ja tunnetilojen aistimiseen, työolojen ja tunnollisuuden haasteet sekä erityisherkkyyden ymmärryksen puutteen.

Asiasanat: erityisherkkyyden voimavara, varhaiskasvatuksen opettaja, työelämä

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	5
2 ERITYISHERKKYYS	7
2.1 Erityisherkkyyden ilmiönä.....	7
2.2 Erityisherkkä varhaiskasvatuksen työelämässä.....	10
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	13
3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	13
3.2 Tutkimuksen lähestymistapa.....	13
3.3 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu.....	14
3.4 Aineiston analyysi.....	15
3.5 Eettiset ratkaisut.....	17
4 TULOKSET	18
4.1 Erityisherkkyyden voimavarana.....	18
4.1.1 Erityisherkkyyden emotionaalisenä vahvuutena.....	18
4.1.2 Erityisherkkyyden laajana tietoisuutena.....	19
4.1.3 Erityisherkkyyden tunnollisuutena.....	21
4.1.4 Erityisherkkyyden luovuutena.....	21
4.2 Erityisherkkyyden haasteena.....	21
4.2.1 Erityisherkkyyden kuormitusta lisäävänä tekijänä.....	21
4.2.2 Erityisherkkyyden tasapainotteluna työolojen ja tunnollisuuden välillä.....	23
4.2.3 Erityisherkkyyden ymmärryksen ja arvostuksen puute.....	24
5 POHDINTA	26
5.1 Tulosten tarkastelu.....	26

5.2 Tutkimuksen arviointi.....	29
5.3 Jatkotutkimusaiheet.....	29
LÄHTEET	31
LIITTEET.....	33

1 JOHDANTO

Mitä tarkoitetaan erityisherkkyydellä? Erityisherkkyyys ilmiönä on varmasti monelle vielä melko tuntematon, vaikkakin siitä on viime vuosina puhuttu aiempaa enemmän. Erityisherkkyyys on suomennos Elaine Aronin luomasta käsitteestä *highly sensitive person*, joka sananmukaisesti käännettynä tarkoittaa korkeasti sensitiivistä ihmistä. Erityisherkin luonteessa siis korostuu herkkyys eli sensitiivisyys. (Satri 2019, 19.)

Erityisherkkyyden määrittely on haastavaa, sillä se ei ole lääketieteellinen termi tai diagnoosi, eikä sitä voida yhdistää mihinkään diagnoosiin (Satri 2019, 41). Erityisherkkyyys myös tieteellisenä terminä hakee vielä paikkaansa. Erityisherkkyyden käsite esiintyy usein itseapukirjallisuuden terminä, ja tutkimuksissakin siihen yhdistyy vahvasti kokemuksellinen näkökulma (Satri 2019, 41).

Tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että on olemassa ihmisiä, jotka ovat herkempiä reagoimaan ympäristön ärsykeille ja emotionaalisille tekijöille (Aron 2020; Lionetti, Aron, Aron, Burns, Jagiellowicz & Pluess 2018). Aronin (2020) mukaan erityisherkkiä ihmisiä on noin 15–20 prosenttia väestöstä. Aihe siis koskettaa suurta joukkoa ihmisiä ja siksi sen tutkiminen on erityisen tärkeää. Tutkimuksia aiheesta on kuitenkin vielä melko rajallisesti ja niissä korostuu usein erityisherkkyyteen liittyvät haasteet ja kuormitus. Tutkimusta erityisherkkyyden tuomista vahvuuksista ja hyödyistä tarvittaisiin siis lisää.

Myös työelämän näkökulmasta erityisherkkyyttä on tutkittu hyvin vähän. Työ on kuitenkin iso osa erityisherkkien arkea ja sisältää paljon erityisherkkiä haastavia tekijöitä, kuten pitkiä päiviä sosiaalisessa ja ärsykeitä täynnä olevassa ympäristössä (Aron 2020; Ollila & Kujala 2020, 96). Erityisesti varhaiskasvatuksen opettajan työ voi näyttäytyä erityisherkillä hyvin haastavana, sillä päiväkotiympäristönä on täynnä aistiärsykeitä, emotionaalisia ja sosiaalisia tekijöitä sekä vuorovaikutusta useiden ihmisten

kanssa. Myös varhaiskasvatuksen opettajan vastuu ja lisääntynyt työmäärä sekä alalla vallitseva resurssipula korostavat työn haastavuutta. Onkin tärkeää tunnistaa erityisherkillle haastavia ja kuormittavia tekijöitä varhaiskasvatuksen opettajan työssä, jotta niihin pystytään löytämään ratkaisuja.

Kuitenkin työelämä ja erityisesti varhaiskasvatuksen opettajan työ voi olla erityisherkillle myös hyvin antoisaa. Erityisherkillä ovat usein empaattisia, luovia ja tarkkoja havainnoimaan ympäristöä (Aron 2020; Ollila & Kujala 2020). Näitä piirteitä voidaan pitää keskeisenä varhaiskasvatuksen opettajan työssä, ja erityisherkillä voikin hyötyä emotionaalisesta herkkyydestään ja tarkoista kognitiivisista kyvyistään paljon. Työn haastavuudenkin vuoksi olisi tärkeää tutkia ja tuoda esiin erityisherkkyyteen liittyviä vahvuuksia ja hyötyjä työelämässä, jotta niitä osattaisiin tunnistaa ja hyödyntää, sekä nähdä erityisherkkyyden myös voimavarana haastavan työn keskellä.

2 ERITYISHERKKYYS

2.1 Erityisherkkyyden ilmiönä

Erityisherkkyyttä on tutkittu ja määritelty vielä melko vähän. Yksi erityisherkkyyttä kuitenkin laajalti tutkinut on yhdysvaltalainen psykologian tohtori Elaine Aron, joka on kehittänyt käsitteen erityisherkkä ihminen, *highly sensitive person* (Aron 2022). Hän on tarkastellut herkkyyttä myös käsitteen *sensory-processing sensitivity* kautta, jolla hän tarkoittaa aistitiedon käsittelyyn liittyvää herkkyyttä (Aron 2020, 11).

Aron (2020, 14) on kuvannut erityisherkkyyttä yksityiskohtien tavallista tarkemmaksi havaitsemiseksi ja tiedon syvällisemmäksi käsittelemiseksi. Erityisherkkyyttä on kuvattu myös hermoston voimakkaaksi reaktiivisuudeksi, aistien herkkyydeksi ja tunneherkkyydeksi (Satri 2019, 36). Aron (2020, 16) on myös määritellyt erityisherkkyyttä neljän piirteen avulla, joista on muodostettu suomenkielinen lyhenne EVÄS. E kuvaa emotionaalista reaktiokykyä, V vivahteiden vaistoamista, Ä ärsykkeiden liiallisuutta ja S syvällistä käsittelyä (Aron 2020, 16-20).

Emotionaalisella reaktiokyvyllä tarkoitetaan, että erityisherkkät ihmiset reagoivat muita voimakkaammin niin myönteisiin kuin kielteisiin kokemuksiin (Aron 2020, 16). Tämä on havaittu myös aivotutkimuksissa, joissa ihmisille on näytetty tunteita sisältäviä kuvia, ja huomattu, että erityisherkillä ihmisillä tunteiden kokemiseen sekä ajatteluun ja havaitsemiseen liittyvät aivoalueet aktivoituivat enemmän verrattuna vähemmän herkkiin ihmisiin. Emotionaalinen reaktiokyky liittyy myös empatian voimakkaampaan kokemukseen, esimerkiksi toisten tunteiden vaistoamiseen (Aron 2020, 16-17.) Tutkimuksissa on havaittu, että erityisherkillä ihmisillä aivojen peilisoluja järjestelmä aktivoituu, kun ihminen huomaa toisen tekevän tai tuntevan jotain. Peilisolut reagoivat samaan tapaan kuin tarkkailtavan ihmisen solut, mikä saa erityisherkkän ihmisen tuntemaan voimakasta empatiaa (Aron 2020, 17.)

Vivahteiden vaistoaminen puolestaan ilmenee esimerkiksi sellaisten pienten asioiden huomaamisella, joita muut eivät havaitse. Vivahteiden vaistoamista on kuvattu myös aistitiedon käsittelyn herkkyydeksi, mutta kyse ei ole poikkeuksellisista aisteista vaan aistitiedon huolellisemmasta ja tarkemmasta käsittelystä (Aron 2020, 18.) Tutkimuksissa on havaittu, että erityisherkkien ihmisten aistiessa, heidän aivoissaan aktivoituvat tiedon monimutkaisemmasta käsittelystä vastaavat aivoalueet, joiden avulla on esimerkiksi mahdollista havaita sanojen hienosyisiä merkityksiä (Aron 2020, 18).

Ärsykkeiden liiallisuus on erityisherkkiä kuormittava piirre (Aron 2020, 19). Ärsykkeiden liiallisuus ja niistä väsyminen liittyy erityisherkkien ominaisuuteen havaita pienetkin asiat ja vivahteet sekä omat ja toisten mielialat (Aron 2020, 19). Erityisherkkä joutuu jatkuvasti käsittelemään suuren määrän tietoa ja siksi esimerkiksi intensiiviset tilanteet tuntuvat heistä kuormittavilta (Aron 2020, 19). Tutkimuksissa on havaittu, että tarkkuutta ja nopeutta vaativissa havaitsemistehtävissä erityisherkkät ihmiset ovat muita tarkempia ja nopeampia, mutta myös huomattavasti stressaantuneempia (Aron 2020, 19).

Syvällinen tiedon käsittely liittyy erityisherkkien taipumukseen käsitellä tietoa tavanomaista enemmän ja tarkemmin. Tiedonkäsittely on heillä usein hyvin johdonmukaista ja he tarkastelevat tietoa liitettyinä heidän aikaisempiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa. (Aron 2020, 20.) Tarkka tiedonkäsittely voi olla erityisherkillä hyvin tietoista toimintaa, mutta he voivat tehdä sitä myös tiedostamattaan. Tiedostamaton ja tarkka tiedonkäsittely ilmenee esimerkiksi kykyinä tehdä hyviä intuitiivisia päätöksiä. (Aron 2020, 20.) Toisaalta tietoinen syvällinen tiedonkäsittely voi johtaa päätösten teon hitauteen, sillä erityisherkkät pohtivat eri vaihtoehtoja hyvin tarkkaan (Aron 2020, 20). Tutkimuksissa on havaittu, että erityisherkkät ihmiset käyttävät syvällisempään käsittelyyn liittyviä aivoalueita vähemmän herkkiä ihmisiä enemmän. Esimerkiksi aivosaaressi kutsuttu aivojen alue aktivoituu erityisherkillä tavanomaista enemmän. (Aron 2020, 20.) Aivosaaari yhdistelee tietoja esimerkiksi yksilön sisäisistä tiloista, kehon asennoista ja ulkoisista olosuhteista, ja on siksi keskeinen aivoalue ihmisen tiedostaessa tarkasti sekä sisäisiä että ulkoisia tekijöitään (Aron 2020, 20).

Aronin lisäksi Myös suomalainen Sylvi-Sanni Manninen (ent. Honkavaara) on tutkinut erityisherkkiä ihmisiä (Airaksinen & Satri 2021, 66). Hän on kuvannut herkkiä ihmisiä väri-ihmisiksi, joita luonnehtii herkkä havaintokyky, reaktiivisuus, intuitiivisuus ja luovuus. Vähemmän herkkiä ihmisiä hän on puolestaan kuvannut muotoihmisiksi, jotka ovat realistisempia ja sosiaalisesti itsevarmempia kuin väri-ihmiset. (Manninen 1999; Honkavaara 1958c, Airaksisen & Satri 2021, 66-67 mukaan.) Mannisen mukaan erot herkkyydessä johtuvat ihmisten erilaisista psyykkisistä rajoista. Psyykkiset rajat suojaavat yksilöä ympäristön ärsykkeiltä ja vaikuttavat siis siihen, miten herkästi yksilö vastaanottaa ympäristön ärsykeitä ja millaiseksi hän kokee ympäröivän todellisuuden. (Honkavaara 1964, Airaksisen & Satri 2021, 67 mukaan.) Manninen on esittänyt, että väri-ihmisten psyykkiset rajat ovat ohuet, kun taas muotoihmisillä psyykkiset rajat ovat paksut (Honkavaara 1964, Airaksisen & Satri 2021, 67 mukaan). Herkät ihmiset siis vastaanottavat ympäristön ärsykeitä herkemmin kuin vähemmän herkät ihmiset.

Erytyisherkkyyden olemassaoloa on myös perusteltu tutkimuksilla. Esimerkiksi Lionetti ym. (2018, 1) ovat todenneet, että ihmiset eroavat siinä, miten herkästi he reagoivat ympäristön ärsykkeisiin. Tutkimustensa perusteella he jakoivat ihmiset kolmeen ryhmään heidän herkkyytensä perusteella. Jaottelussa he käyttivät vertauskuvina kukkia sen perusteella, miten yleisiä kukat ovat ja miten ne reagoivat ympäristöön. (Lionetti ym. 2018, 8.) Kaikkein herkkimmistä eli erityisherkestä he käyttivät nimitystä orkideat. Vähiten herkkiä ihmisiä he kuvasivat voikukiksi ja herkkien ja vähemmän herkkien väliin jääviä ihmisiä tulppaaneiksi. (Lionetti ym. 2018, 8.) Heidän mukaansa väestöstä noin 31 prosenttia olisi orkideoita, noin 29 prosenttia voikukia ja noin 40 prosenttia tulppaaneja (Lionetti ym. 2018, 8).

Voimavara- ja vahvuusnäkökulmaa erityisherkkyyteen ovat tuoneet esimerkiksi Pluess ja Belsky. He ovat tutkineet, miten ihmiset eroavat herkkyydessä reagoida positiivisiin asioihin. He käyttävät käsitettä *vantage sensitivity*, jolla he tarkoittavat herkkyyttä reagoida positiivisiin kokemuksiin ja löytää hyötyä niistä. (Pluess & Belsky 2013, 903.) *Vantage sensitivity* voitaisiin

suomentaa myös hyödylliseksi herkkyydeksi, jonka ansioista erityisherkkät ihmiset voivat hyötyä herkkyydestä ja positiivisista kokemuksista enemmän kuin muut (Satri 2019, 30).

2.2 Erityisherkkä varhaiskasvatuksen työelämässä

Tässä tutkimuksessa käsittelen erityisherkkyyttä työelämässä varhaiskasvatuksen opettajan työn näkökulmasta. Määrittelen siksi käsitteet varhaiskasvatus ja varhaiskasvatuksen opettaja. ”Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka” (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 2). Varhaiskasvatuksen opettajalla tarkoitetaan päiväkodissa tai esiopetuksessa työskentelevää henkilöä, jonka keskeisenä tehtävänä on oman ryhmänsä lasten kasvatusta ja opetus sekä ryhmän toiminnan suunnittelu ja arviointi. Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuusvaatimuksena on vähintään yliopistotasoinen kasvatustieteen kandidaatin tutkinto. (OAJ 2020.)

Erityisherkkyyttä voi näyttäytyä työelämässä hyvin monella tavalla, ja olla sekä erityisherkkää työntekijää hyödyttävä että kuormittava tekijä (Ollila & Kujala 2020, 96). Työelämä ja siinä pärjääminen ovatkin monille erityisherkkille yksi suurimpia huolenaiheita (Aron 2020, 132). Tähän olennaisesti liittyy myös se, miten erityisherkkyyttä on näkyvillä työelämässä. Ollilan ja Kujalan (2020, 95) mukaan erityisherkkät kokevat, ettei erityisherkkyyttä ilmiönä tunneta työelämässä, eikä erityisherkkät siksi useinkaan tule ymmärretyksi työpaikoilla. Erityisherkkät myös pitävät hankalana tuoda erityisherkkyyttään esille, ja yrittävät vain sulautua muiden joukkoon (Ollila & Kujala 2020, 95).

Vaikka Ollilan ja Kujalan (2020, 95–96) mukaan erityisherkkät kokevat, että heidät voidaan nähdä poikkeavina yksilöinä, liittyy erityisherkkyyteen kuitenkin paljon myös vahvuuksia ja erityispiirteitä, jotka ovat hyödyksi työelämässä. Erityisesti tunnollisuus, luotettavuus, tarkkuus ja kokonaisuuksien hahmottaminen näyttäytyvät erityisherkkille yksilöille tyypillisinä vahvuuksina (Ollila & Kujala 2020, 96). Kuten Aron (2020, 18–20) on todennut, erityisherkillä

on kyky havaita asioita herkemmin ja tarkemmin sekä käsitellä tietoa syvällisesti. Varhaiskasvatustyön näkökulmasta tällainen tarkkuus voidaan nähdä vahvuutena esimerkiksi lasten taitojen ja tarpeiden havaitsemisessa sekä niiden huomioon ottamisessa toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatuksen opettajan keskeisenä tehtävänä onkin jokaisen lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen ja monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttaminen (Opetushallitus 2018, 16).

Erityishervät kokevat olevansa myös hyvin luovia (Ollila & Kujala 2020, 96). Luovuus näyttäytyy Ollilan ja Kujalan (2020, 96) tutkimuksen mukaan esimerkiksi taiteellisenä osaamisena, hyvänä esiintymiskykynä sekä haluna kehittää omaa osaamistaan niin työssä kuin vapaa-ajallakin. Luovuuden vuoksi erityishervät ovat usein taitavia keksimään uusia ideoita, ratkaisemaan ongelmia ja havaitsemaan kehitystarpeita (Ollila & Kujala 2020, 96). Luovuus voidaan myös nähdä varhaiskasvatuksen opettajan työssä vahvuutena. Varhaiskasvatuksessa on keskeistä monipuoliset, esimerkiksi liikkumiseen, taiteisiin, leikkiin ja tutkimiseen liittyvät pedagogiset toimintatavat ja oppimisympäristöt sekä niiden suunnittelu, joka vaatii luovaa ajattelua ja pedagogisten mahdollisuuksien havaitsemista (Opetushallitus 2018, 32, 38).

Myös empatiakyvyn ja tunneälyn erityishervät kokevat vahvuudekseen. Empatia ja tunneäly näyttäytyvät kykynä asettua toisten asemaan, kuunnella heitä sekä aistia ja ymmärtää heidän tunteitaan. (Ollila & Kujala 2020, 96.) Myös empatiaa ja tunneälyä voidaan pitää varhaiskasvatuksessa työskennellessä suurena vahvuutena. Varhaiskasvatuksessa sekä lasten että työyhteisön ja yhteistyötahojen kanssa tehtävässä yhteistyössä tarvitaan hyviä vuorovaikutustaitoja (Opetushallitus 2018, 30, 33–35). Keskeistä varhaiskasvatuksessa on myös luoda mahdollisimman pysyvät, turvalliset ja sensitiiviset vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välille (Opetushallitus 2018, 19).

Toisaalta erityisherkyys voi näyttäytyä työelämässä myös monenlaisina haasteina ja kuormittavina tekijöinä (Ollila & Kujala 2020, 96). Ollilan ja Kujalan (2020, 96) tutkimuksessa yli puolet tutkimukseen osallistuneista erityisherkeistä

vastasi kuormittuvansa herkästi. Erityisesti kuormittuneisuuteen altistavina tekijöinä pidetään myötätuntouupumusta, kokemusta muiden varjoon jäämisestä, väärinymmärretyksi tulemistä sekä huonoa työilmapiiriä. Myötätuntouupumus nähdään erityisherkillä tyypillisenä, ja siihen liittyy vahvasti erityisherkkien empatiaherkkyys, jonka vuoksi he pystyvät aistimaan herkästi toisten tunteita, ovat aktiivisia kuuntelemaan toisten murheita ja elävät vahvasti mukana työyhteisön tilanteissa. (Ollila & Kujala 2020, 96.)

Myös työilmapiirillä on huomattavaa merkitystä erityisherkkien kuormittumiselle. Erityisherkkät aistivat herkästi työyhteisössä olevaa kireää ilmapiiriä ja kokevat ristiriitatilanteet uhkaavina. (Ollila & Kujala 2020, 96.) Koska erityisherkkät pystyvät aistimaan ilmapiiriä ja ihmisten välillä olevia konflikteja ja tunteita hyvin tarkasti ja intuitiivisesti, saattavat he ottaa helposti vastuuta myös muiden asioista ja pyrkiä parantamaan toisten hyvinvointia. Tämä lisää heidän omaa kuormittuneisuuttaan. (Ollila & Kujala 2020, 96.)

Kuormittaviksi tekijöiksi erityisherkkät kokevat myös työpaikan fyysiset tekijät, kuten melun, hälinän ja informaatiotulvan. Erityisherkillä on siis luontainen tarve rauhalliseen työympäristöön. (Ollila & Kujala 2020, 96.) Varhaiskasvatuksen henkilöstö työskentelee suuren osan päivää melun ja hälinän keskellä, mikä rasittaa niin psyykkisesti kuin henkisesti (Hiltunen 2017, 22). Varhaiskasvatus työympäristönä voi siis näyttäytyä erityisherkillä hyvin rauhattomana ja kuormittavana jatkuvan melun ja hälinän vuoksi.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten erityisherkkyyks näyttäytyy varhaiskasvatuksen opettajan työssä ja millaisia hyötyjä ja haittoja erityisherkkyydestä on kyseisessä työssä. Tarkoituksena on saada selville, miten varhaiskasvatuksen opettajan kokemana erityisherkkyyks näyttäytyy sekä voimavarana että haasteena varhaiskasvatuksen opettajan työssä. Tutkimuksen tavoitteisiin pyritään seuraavien tutkimuskysymysten avulla.

1. Miten erityisherkkyyks näyttäytyy voimavarana varhaiskasvatuksen opettajan työssä?
2. Millaisia haasteita erityisherkkyyks luo varhaiskasvatuksen opettajan työhön?

3.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Tämän tutkimuksen lähestymistapa on kvalitatiivinen. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ei ole vain yksi tutkimuksen lähestymistapa vaan joukko erilaisia tutkimustyypppejä, joista on kuitenkin havaittavissa yhteisiä, laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 162). Laadullinen tutkimus pyrkii todellisen elämän kuvaamiseen. Todellisuuden ajatellaan kuitenkin olevan moninainen, ja siksi laadullisessa tutkimuksessa voidaan tutkittavista ilmiöistä löytää monen suuntaisia suhteita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Tavoitteena kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavat henkilöt ovat usein keskiössä. Tämä näkyy siinä, että laadullisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedon keruun välineenä sekä metodeja, joilla on mahdollista saada tutkittavien näkökulmat ja ääni esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Tarkemmin määriteltynä tämän tutkimuksen lähestymistavan voidaan ajatella olevan fenomenologinen. Fenomenologiassa pyrkimyksenä on päästä tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden maailmaan ja käsityksiin tutkittavasta ilmiöstä. Fenomenologisessa tutkimuksessa tarkastellaan siis henkilöiden kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä. (Huhtinen & Tuominen 2020, 297.) Toisaalta siinä korostuu myös tutkijan omat tulkinnat tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kokemuksista (Huhtinen & Tuominen 2020, 298).

Tutkimuksen lähestymistavaksi valikoitui fenomenologinen tutkimus, koska tarkoituksena oli tutkia erityisherkkyyttä työelämässä ilmenevänä ilmiönä ja saada selville tutkimukseen osallistuvien varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia erityisherkkyydestä. Tutkimuksen keskiössä on siis tutkimukseen osallistuvat henkilöt ja heidän kokemuksensa.

3.3 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu

Tutkimukseen osallistui viisi varhaiskasvatuksen opettajaa, jotka kokivat olevansa erityisherkkiä. Osallistujat etsittiin Facebookin varhaiskasvatuksen opettajien ryhmästä avoimen kutsun avulla. Kiinnostuksen tutkimukseen osallistumisesta osallistujat ilmaisivat sähköpostiviestillä, ja osallistujiksi valittiin viisi ensimmäistä sähköpostin laittanutta opettajaa. Tutkimukseen osallistujat työskentelivät eri puolella Suomea ja olivat työskennelleet alalla 3–15-vuotta.

Tutkimuksen aineisto kerättiin avoimilla haastatteluilla. Avoin haastattelu on ilmiökeskeinen, jolloin tutkimuksen viitekehys ei vaikuta suoraan haastatteluun. Avoimen haastattelun sisältö muodostuu tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten pohjalta, mutta siinä annetaan haastateltavien puhua ilmiöstä vapaasti ja oman ymmärryksensä mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 76–77.) Avoimessa haastattelussa myös tutkijan intuitiiviset ja kokemusperäiset lähestymiset ovat sallittuja (Tuomi & Sarajärvi 2009, 76). Avoin haastattelu valikoitui aineistonkeruutavaksi, koska tarkoituksena oli kuulla suoraan tutkimukseen osallistuneilta kokemuksia ja

näkemyksiä erityisherkkyydestä varhaiskasvatustyössä. Avoin haastattelu myös tarjosi mahdollisuuden pitää haastattelut keskustelunomaisina, mutta kuitenkin keskittyä ennalta määritettyyn teemaan ja kysymyksiin.

Haastattelut toteutettiin etäyhteydellä maaliskuussa 2022. Haastatteluiden alussa kerrattiin osallistujille sähköpostilla lähetetyt lomakkeet Tiedote tutkimuksesta (Liite 1) ja Tietosuojailmoitus (Liite 2). Haastattelut etenivät ennalta laaditun haastattelurungon mukaisesti (Liite 3). Haastatteluiden kesto oli noin yhden tunnin ja haastattelut nauhoitettiin etäyhteytenä käytetyn Zoom-sovelluksen avulla. Nauhoitukset tallennettiin Jyväskylän yliopiston henkilökohtaisin salasanoin suojatulle U-asemalle. Nauhoitetut haastattelut litteroitiin eli kirjoitettiin sanasta sanaan ylös, ja kirjallinen aineisto pseudonymisoitiin numeroimalla haastattelut yhdestä viiteen, jolloin tunnistetietoja ei ole aineistossa näkyvillä, mutta tutkijan on mahdollista palata niihin myöhemmin. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 40 sivua.

3.4 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Aineistolähtöisessä analyysissä tarkoitus on muodostaa tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Siinä aineisto ohjaa analyysiä, ja analyysiyksiköt muodostetaan aineiston perusteella tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Sisällönanalyysin avulla aineistoa voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Sisällönanalyysillä tarkoitetaan tekstianalyysiä, jossa pyritään löytämään tekstin merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston ajatellaan kuvaavan tutkittavaa ilmiötä, ja pyrkimyksenä on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä voidaan kuvata kolmevaiheisena prosessina, jonka vaiheet ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä abstrahointi eli

teoreettisten käsitteiden luominen (Miles & Huberman 1994, Tuomen & Sarajärven 2009, 108 mukaan).

Tutkimuksen aineiston analyysi aloitettiin käymällä litteroitu aineisto läpi ja poimimalla tutkimuskysymysten kannalta olennaisia vastauksia. Poimitut esimerkit pelkistettiin ja niistä muodostettiin alaluokkia ja niistä edelleen tutkimuskysymyksiin vastaavia pääluokkia seuraavan esimerkin tavoin.

Aineistoesimerkki:

Joo siitä on kyl niinku hyötyä et mä koen et mä pystyn niinku lukee lapsii aika hyvin sillee niinku et mä pystyn huomaamaan heidän tunteet ja mielialan vaihtelut (Haastattelu 1)

Pelkistetty ilmaus:

kyky lukea lapsia ja huomata heidän tunteensa ja mielialan vaihtelunsa

Alaluokka:

toisten tunteiden aistiminen ja tunnistaminen

Pääluokka:

erityisherkkyyden emotionaalisenä vahvuutena

Tutkimuskysymyksiin vastaavia pääluokkia muodostui ensimmäiseen tutkimuskysymykseen neljä kappaletta ja toiseen tutkimuskysymykseen kolme kappaletta. Tutkimuskysymykseen 1. Miten erityisherkkyyden näyttäytyminen voimavarana varhaiskasvatuksen opettajan työssä, muodostui pääluokat erityisherkkyyden emotionaalisenä vahvuutena, erityisherkkyyden laajana tietoisuutena, erityisherkkyyden tunnollisuutena ja erityisherkkyyden luovuutena. Tutkimuskysymykseen 2. Millaisia haasteita erityisherkkyyden luominen varhaiskasvatuksen opettajan työhön, muodostui luokat: erityisherkkyyden kuormitusta lisäävänä tekijänä, erityisherkkyyden tasapainotteluna työolojen ja tunnollisuuden välillä sekä erityisherkkyyden ymmärryksen ja arvostuksen puute.

3.5 Eettiset ratkaisut

Aineiston hankinnassa tärkeää on huomioida ihmisarvon kunnioittaminen, erityisesti tutkittavien itsemääräämisoikeuden, vahingoittumattomuuden ja yksityisyyden turvaaminen (Kuula 2011, 60). Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen tarkoittaa tutkimuksen teossa sitä, että tutkimukseen osallistuminen on tutkittaville vapaaehtoista. Tämä kuitenkin edellyttää, että heidän tulee saada riittävästi tietoa tutkimuksesta. (Kuula 2011, 61.) Tutkimukseen osallistuneet saivat tietoa tutkimuksesta ennen suostumustaan tutkimukseen. Heille annettiin luettavaksi tutkimuksen tiedote ja tietosuojailmoitus, joissa kerrottiin tutkimuksen tavoite, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus, aineistonkeruutapa sekä aineiston käyttöön, käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvät asiat. Lisäksi edellä mainitut asiat kerrattiin vielä haastattelun yhteydessä, painottaen osallistumisen vapaaehtoisuutta. Haastattelun yhteydessä tutkimukseen osallistujilta pyydettiin suullinen suostumus tutkimukseen osallistumiseen.

Myös tutkittavien yksityisyyden turvaaminen on erityisen tärkeää aineiston käsittelyssä. Tutkittavien yksityisyyden turvaaminen tarkoittaa erityisesti tutkittavien tunnistetietojen käsittelyä ohjeiden mukaisesti. Yksityisyyden kunnioittaminen tarkoittaa myös sitä, että tutkittavat saavat itse määrittää, mitä tietojaan antavat tutkimuskäyttöön. (Kuula 2011, 64.) Tässä tutkimuksessa osallistujista kerättiin seuraavia henkilötietoja: sähköpostiosoite, äänitallenne, ammatti, ikäryhmä, jonka parissa he työskentelivät sekä kauanko he olivat työskennelleet alalla. Tutkimukseen osallistuneet olivat tietoisia kerättävistä henkilötiedoista ja antoivat suostumuksen käsitellä niitä.

Yksityisyyden turvaamiseen liittyy myös aineiston tietosuoja aineiston keruussa ja säilyttämisessä. Haastattelut toteutettiin Zoom-yhteydellä, johon Jyväskylän yliopistolla on tietojenkäsittelysopimus. Haastattelutallenteet ja litteroitu aineisto tallennettiin suojatulle U-asemalle. Aineiston litterointivaiheessa aineisto pseudonymisoitiin eli aineistosta poistettiin suorat tunnistetiedot ja aineisto järjestettiin niin, että tutkijalla on mahdollisuus palata tunnistetietoihin tutkimuksen aikana.

4 TULOKSET

Tässä luvussa tarkastelen tutkimuksen tuloksia tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Ensin tarkastelen erityisherkkyyttä voimavarana varhaiskasvatuksen opettajan työssä ja toiseksi erityisherkkyyttä haasteena varhaiskasvatuksen opettajan työssä.

4.1 Erityisherkkyyks voimavarana

Erityisherkkät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat erityisherkkyydestä olevan paljon hyötyä heidän työssään. Seuraavaksi kuvaan erityisherkkyyttä voimavarana neljän pääluokan avulla.

4.1.1 Erityisherkkyyks emotionaalisena vahvuutena

Erityisherkkät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat erityisherkkyyden emotionaalisesta puolesta olevan hyötyä työssään. Erityisesti toisten tunteiden aistiminen ja tunnistaminen nähtiin hyvänä asiana varhaiskasvatuksen opettajan työssä. Sen koettiin myös auttavan toimimaan lasten kanssa ja mukauttamaan toimintaa.

Joo siitä on kyl niinku hyötyä et mä koen et mä pystyn niinku lukee lapsii aika hyvin sillee niinku et mä pystyn huomaamaan heidän tunteet ja mielialan vaihtelut (Haastattelu 1)

No tietysti siinä on se että tunnistaa aika hyvin lasten ja muitten tunnetiloja ja pystyy myös mukauttamaan toimintaa niihin ja ottamaan jotenkin paremmin huomioon ne (Haastattelu 2)

Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat erityisherkkyyden myötä pystyvän ymmärtämään lapsia paremmin kuin toiset ja omaksuvan helpommin sensitiivisen lähestymistavan ja löytävän yhteisymmärryksen lasten kanssa.

Ehdottomasti se on niinku lapsille tosi hyvä et on niinku aikuisii jotka osaa toimii näin ja niinkun se että osaa asettua sen lapsen maailmaan ja tilanteeseen (Haastattelu 1)

Sit pystyy just helpommin poimii niitä asioita lapsista ja heidän tunteitaan niin sit on helpompi ylipäättään lasten kanssa jotenki tehdä ja toimia ku tuntuu et pääsee helposti heidän kans semmoseen yhteisymmärrykseen et okei et tehään näin tai toi tuntuu kurjalta mut et sit etitään paras mahdollinen vaihtoehto (Haastattelu 3)

Se auttaa mua ymmärtään niit lapsii et niinku mä sanoin et jos lapsesta tuntuu joku vaate pahalta niin mä pystyn ite niinku samaistuun siihen hyvin ja hakeen niitä ratkasuja siihen tilanteeseen sen sijaan et mä turhautuisin siitä et se lapsi on hankala ja sanoisin vaan et no eikä kutita et nyt pistät sen pipon päähäs (Haastattelu 4)

Myös empaattisuus ja muiden huomioon ottaminen näyttäytyi vahvuutena niin lasten kanssa tehtävässä työssä kuin työyhteisönkin kesken. Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat, että he pystyvät erityisherkkyyden myötä suhtautumaan toisiin empaattisesti sekä kytkeytymään vuorovaikutukseen, ja sitä kautta myös huomaamaan esimerkiksi muiden työntekijöiden tarpeita. Useat kokivat myös läsnäolon olevan vahvaa.

Mä koen et siinä just tämmönen empatia ja muiden huomioon ottaminen niin on ollu niinkun tärkeätä ja se myös että on niinkun huomannu herkästi jos jollain työntekijällä on ollu niinkun joku asia josta pitäis päästä puhumaan (Haastattelu 1)

Läsnäolo ja vuorovaikutus ja siihen vuorovaikutukseen kytkeytyminen on yhtii sellasii vahvuuksii mitä on vaikka tullu palautetta muilta ja näin niin kyl mie vahvasti koen itekkin niin ja sit jotenki sellanen empaattinen suhtautuminen ja näkökulmien ottokyky (Haastattelu 2)

4.1.2 Erityisherkkyyks laajana tietoisuutena

Erityisherkkät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat myös erityisherkkyyden myötä kykenevänsä havainnoimaan ympäristöä tarkasti ja olevansa siten jatkuvasti hyvin tietoinen ympärillä tapahtuvista asioista. He kokivat myös pystyvänsä havaitsemaan ja ymmärtämään sanattomia viestejä.

Miusta tuntuu et miulla ois päässä niinku miljoonat silmät ja miljoonat korvat ja silleen et mie koko aika aika paljon skannaan ympäristöä ja ystävätki miulle aina sanoo siitä että mie havainnoin tosi pieniä yksityiskohtia (Haastattelu 2)

Sitte sen herkkyyden myötä havaitsee myös niitä asioita joita ei sanoteta välttämättä (Haastattelu 3)

Mä aattelen että se mun tarkka kyky havainnoida asioita ja ihmisiä niin siitä on myös hyötyä et mä tiedän mitä tääl tapahtuu vaikka kukaan ei välttämättä sanois mitään (Haastattelu 3)

Tarkkojen havaintojen tekeminen auttaa erityisherkkiä myös huomaamaan lasten tarpeita ja haasteita sekä toimimaan lasten kanssa. Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat tarkan havainnoinnin erityisesti auttavan ennakoimaan tilanteita ja mukauttamaan toimintaa omien havaintojen pohjalta.

Mä aattelen et siitä on hyötyä siinä et ku on tarkka havainnoimaan ympäristöä niin sit myös esimerkiks noi lasten kaikki niinku tarpeet tai haasteet tai hirmu helposti huomaa et aa et tää lapsi toimii täs tilanteessa tällälaillla (Haastattelu 3)

Just sellanen että aistii asioita ja pystyy ehkä helpommin ennakoimaan kun tuntee lapset niin semmonen ennakointi on tosi tärkeetä niinku monelle lapselle (Haastattelu 1)

Pystyn helposti mukauttamaan sen sillai et mitä mä sielt lapsilta nyt aistin ja mitä mä huomaa että he noi pienet lapset kun ne paljon ilmasee itteensä ilmeillä eleillä osottamalla ja niinku semmosella nonverbaalilla, niin sit pystyy vähän spontaanistikin tarttumaan niihin ja muuttaa suunnitelmia sit sen mukaan” (Haastattelu 4)

Erityishervät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat myös tunnistavansa erityishervät lapset helposti. Myös vuorovaikutus ja tunteiden sanoittaminen erityisherkkien lasten kanssa oli heidän kokemustensa mukaan helppoa ja luontevaa.

Se on itseasiassa yks hyöty just täs erityisherkkyydessä, että pystyy helpommin myös tunnistamaan erityisherkkii lapsii (Haastattelu 1)

Sitten se tunteiden sanottaminen, että se on ihan ok tuntea näin tai vetäytyä tai olla rauhassa, ja sitten myös onhan lapsissakin erityisherkkii niin heit monta kertaa niinku poimit sieltä tavallaan ja osaat sitten toimia heidän kans huomattavasti paremmin ja ymmärrät (Haastattelu 5)

Tarkan ja runsaan havainnoimisen koettiin myös auttavan toiminnan ja tilanteiden suunnittelussa. Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat, että lapsista tekemistään havainnoista oli hyötyä erityisesti arkisten tilanteiden ja oppimisympäristöjen suunnittelussa.

Vaikka ryhmätilan ja vaik oppimisympäristön muodostaminen niin itse vaikka herkästi kärsin voimakkaista tuoksuista tai siitä et jos on tosi kirkkaat valot niin tavallaan samallahan sitä rakentaa sitä oppimisympäristöä niille lapsille sen mukaan et sen ei tarvii olla niinku täynnä virikkeitä ja niitä ärsykeitä et sit osaa myös ehkä helpommin poimii ja auttaa niitä lapsii jotka myös kokee et toi valo on kirkas tai toi ääni on kova (Haastattelu 3)

Jos miettii jotain ihan semmosta perus arkipäivän tilannetta vaikka niinku siirtymä ulos niin sillon on niinku paremmin selvillä niistä lapsista että no tällä oli sitä aistiliherkkyyttä että mepä mennään rauhassa tai tämä häiriintyy herkästi äänistä niin otetaanpa tämä tänne, että kyllä mä koen että se siinä arjen toiminnan suunnittelussa niin mä koen että se on niinku tosi suuri vahvuus että osaa nähdä myöskin niitä lasten herkkyyksiä ja tarpeita paljon herkemmin ja ottaa ne huomioon (Haastattelu 5)

Tarkka havainnointi ja sanattomien viestien ymmärtäminen koettiin hyödylliseksi myös toiminnan arvioinnissa ja oman toiminnan reflektomisessa.

Sit just tämmönen reflektointi joka on tosi tärkeä varhaiskasvatustyössä, koska koko ajan pitää jatkuvasti kehittää ja pysyä tavallaan lasten kehityksessä mukana, niin paljon pitää koko ajan miettii että miten me tehään ja miten tehään toisin ja miksi (Haastattelu 1)

Arviointiinkin se varmasti vaikuttaa sillä että pystyy poimimaan niinku herkästi sielt lapsilta niit asioita mitkä ei mennykään hyvin tai niinku heidän siitä ei välttämät niinku sanallisesta vaan myös siitä sanattomasta viestinnästä et mitkä jutut on ollu onnistuneita (Haastattelu 3)

4.1.3 Erityisherkkyyden tunnistaminen

Erityisherkkyyden näyttäytyi myös tarkkuutena, tunnistamisena ja suurena haluna tehdä työ hyvin. Tämä nähtiin sekä positiivisena että kuormittavana tekijänä.

Tuntuu että haluaa panostaa siihen työhön ja tehdä sen tosi hyvin, ja on tosi tarkka ja tunnistava siinä niin sekin varmaan tulee siitä erityisherkkyydestä, että niinkun haluaa antaa kaikkensa ja tietää miten jokin pitää tehdä niin se tekee sitten kunnolla ja hyvin (Haastattelu 1)

4.1.4 Erityisherkkyyden vahvuutena

Erityisherkkäät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat, että erityisherkkyyden näyttäytyy vahvuutena myös luovuuden osalta. Luovuuden ja mielikuvituksen koettiin auttavan työssä ja sen hyödyntäminen koettiin tärkeäksi.

Siitä niinkun mielikuvituksesta ja luovuudesta niin tota semmonen värikäs sisäinen maailma niin se saa ja pitää näkyä siinä ja se on tosi antoisaa että saa niinkun käyttää mielikuvitusta ja luovuutta kaikessa siinä työssä ja sitten niinkun lasten ideat ja lasten mielikuvitus niin se antaa myös itelle sitä niinkun mielihyvää (Haastattelu 1)

4.2 Erityisherkkyyden haasteena

Erityisherkkäät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat erityisherkkyyden luovan työhön myös paljon haasteita. Seuraavaksi kuvaan erityisherkkyyttä haasteena varhaiskasvatuksen opettajan työssä kolmen pääluvun avulla.

4.2.1 Erityisherkkyyden kuormitusta lisäävä tekijä

Erityisherkkyyden koettiin lisäävän työstä aiheutuvaa kuormitusta. Erityisherkkäät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat, että erityisherkkyyden myötä kuormituskyynnys on matalampi, työpäivää voi olla vaikea jaksaa ja työstä palautumiseen tarvitsee enemmän aikaa kuin muut. Palautumiseen on myös vaikea löytää tarpeeksi aikaa

Se luo sen haasteen että miun kuormituskyynnys on matalampi et sen asian kans mie oon joutunut työelämässä varmaan ehkä eniten jotenkin miettimään ja välillä painimaan (Haastattelu 2)

Se tuo ihan siis sellasi haasteita et ittellä on välillä vaikee jaksaa et sit tartteis sinne päivään jonkun sellasen hiljasen hetken (Haastattelu 4)

Erityisherkkänä jos se kuormitus niinku äänellinen kuormitus, tilanteellinen kuormitus on pitkäkestosempaa niin sitä enemmän mie tarviin sitä palautumisaikaa ja sit haasteenhan se luo siinä vaiheessa kun sitä palautumisaikaa ei välttämättä ole niin paljon (Haastattelu 2)

Erityisen kuormittavina tekijöinä erityishervät varhaiskasvatuksen opettajat pitivät aistiärsykeitä ja niiden paljoutta työssä. Erityisesti äänet, valot, tuoksut, tuntoaistimukset ja jatkuva yleinen hälinä koettiin erityisherkkyyden myötä kuormittaviksi tekijöiksi.

Koko ajan on jotain hälinää ja tapahtuu ympärillä ja sitä ei tavallaan pääse mihinkään pakoon niin sä oot tavallaan semmosessa ärsykkeiden tulvassa koko ajan niin se syö kyl tosi paljon koska sen kaiken niinkun meidän aivot prosessoi kaikkee niin paljon tarkemmin ja ottaa enemmän niitä ärsykeitä huomioon (Haastattelu 1)

Esimerkiks tää ääni ja erilaiset äänet ja ylipäänsä niinku tietty sellanen niinku arkinenkin hälinä ja ääni kuormittaa miut enemmän kun miun työkaveria (Haastattelu 2)

Äänet erityisesti, sitten tunto kirkkaat valot ärsyttää kyllä ja sitten sellaset tosi voimakkaat tuoksut myös, et on paljon sitä aistiyliherkkyyttä (Haastattelu 5)

Mä aattelen että erityisherkkyyteen liittyy se kuormittuminen niille ympäristön äänille tunnetiloille ylipäänsä niinku kaikelle keskustelulle ja vääntämiselle ja muulle (Haastattelu 3)

Myös erityisherkkyyteen liittyvät voimakkaat tunnekokemukset ja toisten tunteiden aistiminen ja tunnistaminen koettiin kuormittaviksi. Erityishervät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat myös, että voimakkaita tunnekokemuksia ja toisten tunteita jää pohtimaan pitkäksi aikaa ja niiden käsittelemiseen kuluu enemmän aikaa kuin muilla.

Sit kaikki sellaset negatiiviset asiat mitä voi tapahtuu päivän aikana niin sit kun tuntee kaiken vähän voimakkaammin niin sit se kestää et saa prosessoituu ne asiat käsiteltyy ne tunteet mitä herää siitä asiasta ja niinkun paljon jää asioita pyöriin päähän kun tulee kotiin ja sitten illan aikana vielä mieltii niitä ja ehkä vielä seuraavana aamunakin (Haastattelu 1)

Tavallaan niinku se jatkuva valveilla ja varpailla olo niistä toisten tunnetiloista kun siellä on jo ne aikuiset ja sit siellä on vielä ne lapset ja sit sinne tulee vielä ne vanhemmat, niin se kyllä uuvuttaa ja sit kun siihen liittyy ne aistiyliherkkyydetki (Haastattelu 5)

Jos on vaik paljon ryhmässä sellast tunnekuormaa tai lapsilla on paljon erilaisia sellasia sietoikkunan yli tai ali meneviä tunteita ja näin niin nekin varmasti kuormittaa miut eritavalla kun tiimikavereita (Haastattelu 2)

Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat myös erityisherkkyyden myötä jäävänsä helposti pohtimaan asioita liian tarkkaan ja syvällisesti, mikä myös koettiin kuormittavana. Myös keskusteleminen, puhuminen ja tilanteiden läpikäyminen koettiin kuormittaviksi.

Sitten niinku semmonen että jäät niinku tavallaan vatvomaan niitä asioita (Haastattelu 5)

Sitten on myös tää niinku aikuisten kesken tehtävä työ on välillä kuormittavaa just sen takia kun ite saattaa jäädä miettimään niitä keskusteluja vähän liiankin syvällisesti jälkikäteen (Haastattelu 4)

Yks on se että kun pitää itse olla niin paljon äänessä niin se on mun mielestä kuormittavaa kun lapsille pitää sanottaa koko ajan kaikkee ja niitä tilanteita käydä läpi (Haastattelu 4)

4.2.2 Erityisherkkyyks tasapainotteluna työolojen ja tunnollisuuden välillä

Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat myös, että työolot kuormittavat heitä enemmän kuin muita, sillä he haluaisivat hoitaa työnsä kunnolla ja kehittyä siinä, mutta työolojen vuoksi siihen ei aina ole mahdollisuutta.

Sit myös semmonen että jos ei pääse hyödyntämään niitä taitojaan ja osaamistaan niin sit turhautuu tosi paljon ja se syö sitä motivaatiota ja tää vallitseva tilanne alalla niin on valitettavasti sellanen että kokee aika paljon sitä turhautumista ja niinkun ettei pääse kehittymään työssään yhtään (Haastattelu 1)

Jotenkin ehkä se myös kuormittaa että jos on paljon töitä ja vähän aikaa niin jotenkin se semmonen tunnollisuus ja vastuuntunto (Haastattelu 3)

Myös itsekriittisyys koettiin kuormittavana. Erityishervät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat itsekriittisyyttä erityisesti siitä, miten hyvin tai huonosti he olivat hoitaneet työnsä ja millaista palautetta he olivat siitä saaneet.

Mä koen et mä olen hyvin itsekriittinen ja semmonen että mä tunnistan kyllä mun heikkoudet ja jos mä teen jonkun virheen tai jos mä teen jotain huonosti niin mä tiedän sen eikä siitä tarvitse eikä mielellään haluaisi kuulla keneltäkään muulta mitään (Haastattelu 1)

Niinku ylipäättään niissä kuormittavuuksissa se et että ku pohtii kaikkee kaikelta kannalta ja menee kotiin ja on sillai ei vitsi mä kyl tänään sanoin tosi tiukasti sille tai täs kohtaa tein huonosti ja olin vaik tosi tiukka jossain niin sit jää pohtimaan et oliko nyt liian tiukka ja miltä niist lapsista tuntu ja lopulta se ajatusmailma voi mennä tosi paljon eteenpäin et sit on ihan sillai et mä en oo kyl täs työssä kovin hyvä (Haastattelu 3)

4.2.3 Erityisherkkyyden ymmärryksen ja arvostuksen puute

Erityisherkkät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat vahvasti haasteena työelämässä myös sen, ettei heidän kokemustensa mukaan erityisherkkyyttä ymmärretä työyhteisössä.

Kyl se tuntuu vähän siltä että sitä ei ehkä ymmärretä ja koska sitä ei ymmärretä niin sit ei myöskään osata arvostaa sitä (H1)

Kyl mä myös monesti aattelen et ei ihmiset ymmärrä sitä et miten itse kokee tai miten itse näkee ne asiat tai jotenkin että kyl mä monesti koen sellasta erilaisuutta suhteessa muihin niissä niinku ajatuksissa ja semmosissa (Haastattelu 3)

Ei sitä kyllä vielä ehkä käsitetä eikä niin laajalti ymmärretä ja varsinkaan niinku työnantaja et mehän ollaan vaan niinku työjuhtia ja koneita ja täytyy jaksaa ja painaa, että ei ymmärretä sitä semmosta niinkun yksilöllisyyttä ja oteta huomioon sitä että mitä minä esimerkiksi jaksaisin vakaopettajan työssä, niin ei valitettavasti (Haastattelu 5)

Varhaiskasvatuksen opettajat myös kokivat, että erityisherkkyyttä ei arvosteta. Heidän kokemustensa mukaan erityisherkillle epätyypilliset piirteet, kuten ulospäinsuuntautuneisuus, reippaus, tehokkuus ja toiminnallisuus ovat työelämässä enemmän arvostettuja kuin herkkyyks.

Arvostetaan semmosia niinkun rohkeita, hyvin ulospäinsuuntautuneita, puheliaita semmosii toiminnallisia, ja vähemmän arvostetaan syvällistä pohdintaa tunnollisuutta tarkkuutta herkkyyttä rauhaa, tämmösii asioita (Haastattelu 1)

Mun mielestä yhteiskunnassa niinku ylipäättään ei arvosteta ollenkaan ja ei ymmärretä, et kaikkien pitäis olla siin samassa reippaassa muotissa ja ei osata niinku yhtään hyödyntää sitä herkkyyttä (Haastattelu 4)

Siis tätä se varmaan suomalainen työyhteiskunta on et pitää olla niinku reipas ja sun pitää olla jaksava ja sun pitää olla tehokas ja se on varmaan niinku iskostettu se semmonen ajatus tonne takaraivoon et se ei jotenkin, et semmonen tehokkuus ja reippaus on jotenkin helpommin mitattavissa oleva asiakin kun sitten se semmonen herkkyyks (Haastattelu 5)

Useat varhaiskasvatuksen opettajat nostivat myös esiin sen, että erityisherkkyyks terminä on monille tuntematon ja siihen liittyy ihmisillä tietynlaisia mielikuvia, jotka eivät erityisherkkien varhaiskasvatuksen opettajien mukaan edesauta erityisherkkyyden ymmärtämistä ja arvostamista.

Erityisherkkä sanakin voi olla aika tuntematon monille ku hyvin usein puhutaan vaan et jos vaikka puhutaan lapsista et se on tosi herkkä tai työyhteisössä niin no se on tosi herkkä se itkee helposti tai sen on vaikee ottaa palautetta mutta sanosin että herkkyyttä tunnustetaan kyllä mut sitten et tunnustetaanko ja osataanko nimetä niinku erityisherkkyyttä niin miun kokemus on et ei hirvittäväen hyvin (Haastattelu 2)

Jos mä työyhteisössä sillee et niin et mä oon erityisherkkä tai ei, toi on huono esimerkki en mä nyt noin ehkä sanois kun tiedän et se provosois mut tavallaan et jos tuo sitä niin sit tulee helposti semmonen et no millälaila sä muka oot erityinen (Haastattelu 3)

Mun mielestä se jotenkin kun ruotsinkielellä erityisherkkyyys on högkänslighet eli niinkun korkea herkkyys niin mun mielestä se erityisherkkyyys sanana on jotenkin, voi tulla jotenkin semmonen tunne joka ei tiedä mistä on kyse että se on jotenkin erityistä tai jotenkin erityisen hienoa olla niinkun erityisherkkä, niin tota mä oon sitäkin miettiny tai et on tullu semmonen olo kun on jonkun kans keskustellu että ai että mikä se on et mitä niinkun erityistä siinä on (Haastattelu 1)

Tässä luvussa tarkasteltiin tutkimuksen tuloksia. Tulokset osoittivat, että erityisherkkät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat vahvuudekseen esimerkiksi toisten tunteiden tunnistamisen, empaattisuuden, sensitiivisyyden ja toisten huomioon ottamisen. Myös tarkka havainnoiminen sekä tunnollisuus ja luovuus koettiin hyödyllisiksi. Haasteina erityisherkkät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat kuormittumisen esimerkiksi aistiärsykkeistä, toisten tunteista ja syvällisestä pohtimisesta. Myös erityisherkkyyden ymmärryksen ja arvostuksen puute sekä työolojen ja tunnollisuuden väliset ristiriidat koettiin kuormittaviksi.

5 POHDINTA

5.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää erityisherkkien varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia siitä, miten erityisherkkyyttä näyttää sekä voimavarana että haasteena varhaiskasvatuksen opettajan työssä. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että erityisherkkyydestä on sekä hyötyjä että haasteita varhaiskasvatuksen opettajan työssä.

Tuloksista käy ilmi, että hyötynä ja vahvuutena erityisherkkät varhaiskasvatuksen opettajat kokivat erityisesti emotionaalisen herkkyyden aistia ja tunnistaa toisten tunteita, minkä he kokivat hyödyttävän esimerkiksi toiminnan mukauttamisessa. Myös empaattisuus, sensitiivisyys ja toisten huomioiminen koettiin vahvuudeksi. Erityisherkkät varhaiskasvatuksen opettajat myös kokivat olevansa tarkkoja havainnoimaan ympäristöä ja ihmisiä, minkä he kokivat auttavan lasten haasteiden ymmärtämisessä sekä toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Lisäksi hyödylliseksi työssä koettiin tunnollisuus ja luovuus.

Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat erityisherkkyyden luovan myös haasteita työhön. Päälimmäisenä haasteena he kokivat sen, että erityisherkkyyttä lisää kuormitusta. Erityisesti aistiärsykkeet, voimakkaat tunnekokemukset, toisten tunteiden havaitseminen ja asioiden syvälinen pohtiminen koettiin kuormittaviksi tekijöiksi. Haasteena koettiin myös tunnollisuus ja itsekriittisyys sekä työolojen haasteet. Erityisherkkien varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan erityisherkkyyttä ei myöskään ymmärretä tai arvosteta riittävästi työyhteisössä, mikä näyttää myös haasteena työssä.

Tulokset ovat vahvasti linjassa aiempien tutkimusten kanssa. Esimerkiksi vahvuuksina koetut tunnollisuus, tarkka havainnointikyky, luovuus, empaattisuus sekä toisten tunteiden aistiminen ja ymmärtäminen nousevat esille myös Ollilan ja Kujalan (2020, 96) tutkimuksessa. Ollila ja Kujala (2020, 96) tuovat myös esille erityisherkkien kuormittavan herkästi. Myös heidän

tutkimuksessaan erityishervät pitivät kuormittavina tekijöinä esimerkiksi työilmapiiriin ja toisten tunteiden aistimiseen liittyviä tekijöitä sekä työympäristön fyysisiä tekijöitä, kuten melua ja muita aistiärsykeitä. Myös erityisherkkyyden ymmärryksen puute ja erityisherkkien kokemus erilaisuudesta nousi esille heidän tutkimuksessaan. (Ollila & Kujala 2020, 95–96.)

Tuloksissa näkyi myös varhaiskasvatuksen opettajien kokemus siitä, että herkkyyttä enemmän työelämässä arvostetaan esimerkiksi tehokkuutta, reippautta ja toiminnallisuutta, jotka eivät ole tyypillisimpiä piirteitä erityisherkkille. Erityisherkkyyden ymmärryksen ja arvostuksen kannalta olisikin tärkeää, että erityisesti esimiehet olisivat tietoisia erityisherkkille tyypillisistä piirteistä ja haasteista. Ollilan ja Kujalan (2020, 97) tutkimuksen mukaan erityishervät persoonat olisi erityisen tärkeää pystyä huomioimaan johtamisessa. Merkittävää olisi esimiesten tiedon lisääminen erityisherkkyydestä sekä esimiesten kiinnostus ja kyky tunnistaa, hyväksyä ja hyödyntää erilaiset persoonallisuuden piirteet työyhteisössä (Ollila & Kujala 2020, 97).

Tutkimuksen tuloksissa nousi vahvasti esille myös Aronin (2020, 16) esittelemät erityisherkkyyden piirteet. Emotionaalinen reaktiokyky ilmeni tuloksissa varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksina voimakkaista tunnekokemuksista, empatiasta ja toisten tunteiden havaitsemisesta. Kokemukset tarkasta havainnointikyvystä ja esimerkiksi sanattomien viestien ymmärtämisestä liittyy vivahteiden vaistoamiseen, ja syvälinen pohdinta ja reflektointi puolestaan syvälliseen tiedonkäsittelyyn. Myös varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset kuormittumisesta erityisherkkyyden myötä ovat linjassa Aronin (2020, 19) esittämän ärsykkeiden liiallisuuden kanssa.

Tuloksia voidaan pitää merkittävinä, sillä ne tukevat aiempia tutkimuksia ja teorioita aiheesta, mutta tuottavat niistä myös lisää tietoa varhaiskasvatuksen opettajan näkökulman kautta. Juuri varhaiskasvatuksen opettajan työn näkökulmasta tuloksia voidaan myös pitää tärkeinä, sillä ne kertovat siitä, että vaikka erityisherkkyyteen ja työhön liittyy paljon haasteita, voivat erityishervät varhaiskasvatuksen opettajat olla myös erityisherkkyytensä ansiosta erityisen hyviä työssään. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan esimerkiksi

lasten aloitteiden ja tunnetilojen havaitseminen ja toiminnan suuntaaminen niiden mukaan on tärkeää (Opetushallitus 2018, 38). Tämä näkyy tuloksissa myös keskeisenä erityisherkkien varhaiskasvatuksen opettajien kokemana vahvuutena.

Lasten vuorovaikutustaitojen kehittymisen ja kuulluksi tulemisen kannalta on tärkeää, että varhaiskasvatuksen työntekijät osaavat tunnistaa lapsen sanattomia viestejä ja vastata niihin (Opetushallitus 2018, 41). Myös tämä tulee esille tutkimuksen tuloksista ja voidaan nähdä suurena vahvuutena erityisherkillä varhaiskasvatuksen opettajilla. Tuloksista myös käy ilmi, että herkkyytensä ansiosta erityisherkkien varhaiskasvatuksen opettajien on helppo huomata lasten tarpeet ja muodostaa heihin vuorovaikutussuhteita. Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden mukaan tärkeää onkin, että varhaiskasvatuksen henkilöstö muodostaa luottamuksellisen suhteen lapseen ja huomio lasten yksilölliset piirteet ja tarpeet (Opetushallitus 2018, 19).

Erityisherkkyyden voidaan siis tulosten perusteella ajatella olevan yhteydessä varhaiskasvatuksen opettajien asiantuntijuuteen. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuutta on kuvattu siinä tarvittavan osaamisen kautta (Ukkonen-Mikkola, Yliniemi & Wallin 2020, 325). Varhaiskasvatuksessa tarvittava osaaminen on Karilan, Kososen ja Järvenkallaksen (2017) mukaan jaettu toimintaympäristön ja perustehtävän tulkintaan liittyvään osaamiseen, varhaiskasvatukseen liittyvään osaamiseen, yhteistyö- ja vuorovaikutusosaamiseen sekä kehittämisosaamiseen (Ukkonen-Mikkolan, ym. 2020, 325 mukaan). Tämän tutkimusten tulosten perusteella erityisherkkien varhaiskasvatuksen opettajien vuorovaikutusosaamisen ja kehittämisosaamisen voidaan ajatella olevan erityisen vahvoja heidän emotionaalisten vahvuuksiensa ja tarkan havainnointikykynsä vuoksi. Asiantuntijuus ja työelämä ovat kuitenkin jatkuvassa muutoksessa, ja koska työ on yhteydessä yksilön elämänlaatuun, on erityisen merkityksellistä, että yksilöllä on mahdollisuus vaikuttaa työhönsä ja sen muutoksiin (Julkunen 2008, Ukkonen-Mikkolan ym. 2020, 335 mukaan).

5.2 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksen tuloksia arvioidessa täytyy kiinnittää huomiota myös niiden luotettavuuteen. Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan pitää luotettavina siltä kannalta, että ne ovat linjassa aiemmin todetun kanssa. Tuomen ja Sarajärven (2009, 135) mukaan totuutta voidaan tarkastella monen eri teorian kautta. Koherenssiteorian mukaan tietoa voidaan pitää totena ja luotettavana, jos se on johdonmukaisesti yhteydessä jo todettuihin tietoihin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135). Eskolan ja Suorannan (1996) mukaan vahvistettavuutta eli samansuuntaisia tuloksia aiempien tutkimusten kanssa voidaan pitää yhtenä tutkimuksen luotettavuuden kriteerinä (Tuomen & Sarajärven 2009, 138 mukaan).

Toisaalta tutkimuksen toteuttamiseen ja tuloksiin liittyy myös rajoituksia. Eskolan ja Suorannan (1996) mukaan tutkimuksen uskottavuudesta kertoo se, miten hyvin tutkijan tekemä käsitteellistäminen ja tulkinta vastaa tutkittavien käsityksiä (Tuomen & Sarajärven 2009, 138 mukaan). Tutkimuksen analyysiin ja tuloksiin on siis sidoksissa tutkijan omat tulkinnat tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden esiin tuomista asioista.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös aineiston keruutavat ja tutkimukseen osallistujat (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140). Tähän tutkimukseen osallistui vain viisi varhaiskasvatuksen opettajaa, joten aineisto oli melko pieni. Osallistujilla saattoi olla myös erilaisia näkemyksiä erityisherkkyydestä, sillä heidän valitsemisensa tutkimukseen perustui heidän omille kokemuksilleen erityisherkkyydestä, eikä käsitettä määritelty heille tarkemmin. Aineisto kerättiin yksilöhaastatteluina, joissa haastattelijana toimi vain tutkimuksen toteuttaja, jolloin myös mahdolliset tarkentavat kysymykset voivat olla yksipuolisia.

5.3 Jatkotutkimusaiheet

Tulevaisuudessa erityisherkkyyttä olisi tärkeää tutkia lisää erityisesti työelämän näkökulmasta eri aloilla ja myös varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tutkimusta erityisherkkyydestä varhaiskasvatuksen kontekstissa voisi laajentaa niin

työntekijöiden kuin lastenkin näkökulmasta erityisesti erityisherkkyyden tunnistamiseen ja arvostamiseen. Tärkeää olisi myös tutkia ja tuoda esille esimiestyötä ja johtajuutta erityisherkkyyden näkökulmasta. Ennen kaikkea tärkeää olisi, että erityisherkkyyttä tuotaisiin enemmän esille, jotta osattaisiin nähdä sen tuomat vahvuudet ja hyödyntää sekä arvostaa niitä.

LÄHTEET

- Airaksinen, A. & Satri, J. 2021. Herkkyys ja yksilölliset olemisen kehykset. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2021, vol. 22, 63-84.
- Aron, E. N. 2020. Erityisherkkä ihminen. Tunnista itsesi ja käännä herkkyys voimavaraksi. Suom. S. Linteri. Helsinki: Nemo.
- Aron, E. N. 2022. Highly sensitive person. About Dr. Elaine Aron. hsperson.com. Viitattu 9.2.2022 <https://hsperson.com/about-dr-elaine-aron/>
- Hiltunen, A. 2017. Melu rasittaa. Opettaja 18/2017, 22-24. Viitattu 25.2.2022 <https://www.opettaja.fi/lue-lehti/>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Huhtinen, A.M. & Tuominen, J. 2020. Fenomenologia. Ihmisten kokemukset tutkimuksen kohteena. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 296-307.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Lionetti, F., Aron, A., Aron, E. N., Burns, L., Jagiellowicz, J. & Pluess, M. 2018. Dandelions, tulips and orchids: evidence for the existence of low-sensitive, mediumsensitive and high-sensitive individuals. Translational Psychiatry 8 (24), 1-11.
- OAJ. 2020. Opettajana varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. oaj.fi. Viitattu 23.2.2022 <https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyo-on/opettajana-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa/>
- Ollila, S. & Kujala, A. 2020. Moninaisuus työelämässä ja johtamisessa – erityisherkkät persoonat työssä. Hallinnon Tutkimus 39 (2), 90-102.
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a.

- Pluess, M. & Belsky, J. 2013. Vantage Sensitivity: Individual Differences in Response to Positive Experiences. *Psychological Bulletin* 139, No. 4, 901–916.
- Satri, J. 2019. Herkkyys voimavaraksi. Tietoa erityisherkillä ja heitä kohtaaville. Helsinki: Viisas elämä Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 7. painos. Helsinki: Tammi
- Ukkonen-Mikkola, T., Yliniemi, R. & Wallin, O. 2020. Varhaiskasvatuksen työ muuttuu: muuttuuko asiantuntijuus?. *Työelämän tutkimus*, 18 (4), 323-339.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Viitattu 23.2.2022
<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2018/20180540>

LIITTEET

Liite 1: Tiedote tutkimuksesta

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KASVATUSTIETEIDEN
LAITOS

17.2.2022

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Tutkimuksen nimi ja rekisterinpitäjä

Erityisherkkyyks voimavarana ja haasteena varhaiskasvatuksen opettajan työssä.

Sonja Tienhaara
varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielman tekijä
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Sinua pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan erityisherkkien varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia siitä, miten erityisherkkyyks näyttäytyy voimavarana ja haasteena varhaiskasvatuksen opettajan työssä, ja mitä hyötyä tai haittaa siitä on kyseisessä työssä. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Liitteessä on kerrottu henkilötietojen käsittelystä.

Mukaan pyydetään yhteensä 4–5 tutkittavaa. Tutkittavat etsitään Facebookin varhaiskasvatuksen opettajat ryhmästä ja heidät kutsutaan haastatteluun sähköpostin kautta.

Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistumisen, milloin tahansa.

Tutkimuksen kulku

Tutkimus koostuu yksilöhaastattelusta, jonka kesto on noin 45–60 minuuttia. Haastattelu toteutetaan mahdollisuuksien mukaan kasvotusten Jyväskylän yliopiston koronaohjeistusten mukaisesti tutkittavan kanssa sovittuna ajankohtana sovituksa paikassa. Haastattelu nauhoitetaan Jyväskylän yliopiston

nauhoituslaitteella. Jos haastattelu on koronatilanteen vuoksi mahdotonta toteuttaa kasvotusten, voidaan se toteuttaa Zoom-etäyhteyden kautta. Tällöin haastattelu nauhoitetaan Zoom-sovelluksen avulla sekä Jyväskylän yliopiston nauhoituslaitteella. Haastattelussa selvitetään erityisherkan varhaiskasvatuksen opettajan kokemuksia erityisherkkyydestä voimavarana ja haasteena varhaiskasvatuksen opettajan työssä. Tarkoituksena on saada selville, miten erityisherkkyyks näyttäytyy varhaiskasvatuksen opettajan työssä ja millaisia hyötyjä ja haittoja siitä on työn kannalta. Haastattelun jälkeen tallenne litteroidaan eli muutetaan kirjalliseen muotoon, josta poistetaan tutkittavan tunnistetiedot. Aineisto tulee vain tutkimuksen tekijän ja rekisterinpitäjän käyttöön ja sitä säilytetään Jyväskylän yliopiston salasanoilla suojatulla tallennusasemalla. Aineisto hävitetään, kun kandidaatin tutkielma on hyväksytty ja julkaistu.

Tutkimuksen kustannukset

Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimuksesta valmistuu kandidaatin tutkielma, joka julkaistaan Jyväskylän yliopiston JYX-julkaisuarkistossa. Tutkittavalle lähetetään tutkimuksen julkaisemisen jälkeen linkki julkaistuun kandidaatin tutkielmaan.

Tutkittavien vakuutusturva

Tutkittavan on hyvä olla tietoinen siitä, että Jyväskylän yliopiston henkilökunta ja toiminta on vakuutettu. Vakuutus sisältää potilasvakuutuksen, toiminnanvastuuvakuutuksen ja vapaaehtoisen tapaturmavakuutuksen. Tutkimuksissa tutkittavat (koehenkilöt) on vakuutettu tutkimuksen ajan ulkoisen syyn aiheuttamien tapaturmien, vahinkojen ja vammojen varalta. Tapaturmavakuutus on voimassa mittauksissa ja niihin välittömästi liittyvillä matkoilla. Tapaturman lisäksi korvataan vakuutetun erityisen ja yksittäisen voimanponnistuksen ja liikkeen välittömästi aiheuttama lihaksen tai janteen venähdysvamman, johon on annettu lääkärihoitoa 14 vuorokauden kuluessa vammautumisen. Korvausta maksetaan enintään kuuden viikon ajan venähdysvamman syntymisestä. Voimanponnistuksen ja liikkeen aiheuttaman venähdysvamman hoitokuluina ei korvata magneettitutkimusta eikä leikkaustoimenpiteitä.

Lisätietojen antajan yhteystiedot

Lisätietoja tutkimuksesta voi kysyä tutkimuksen rekisterinpitäjältä
Sonja Tienhaara
varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielman tekijä
Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta

Liite 2: Tietosuojailmoitus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KASVATUSTIETEIDEN
LAITOS

17.2.2022

Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)

1. Tutkimuksessa *Erityisherkkyyks voimavarana ja haasteena varhaiskasvatuksen opettajan työssä* käsiteltävät henkilötiedot

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten erityisherkkyyks näyttäytyy voimavarana ja haasteena varhaiskasvatuksen opettajan työssä. Tavoitteena on saada selville, millaisia hyötyjä ja haasteita erityisherkkyydestä on varhaiskasvatuksen opettajan työssä.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: sähköpostiosoite, äänitallenne, ammatti, ikäryhmä jonka parissa työskentelet, kauanko olet työskennellyt alalla.

Tämä tietosuojailmoitus on toimitettu tutkittavalla sähköpostitse ennen haastattelua sekä haastattelu yhteydessä.

2. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa/arkistoinnissa

Tutkittavan suostumus (EU 679/2016 6.1 a)

Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Henkilötietojasi käytetään ja luovutetaan vain historiallista/ tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten (tilastointi) sekä muutoinkin toimitaan niin, että Sinua koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.

Tunnistettavuuden poistaminen

Suorat tunnistetiedot poistetaan suoja-toimena aineiston perustamisvaiheessa (pseudonymisoitu aineisto, jolloin tunnistettavuuteen voidaan palata koodin tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja).

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

käyttäjätunnuksella salasanalla

Henkilötiedot suojataan Jyväskylän yliopiston käyttäjätunnuksella ja salasanalla.

Henkilötietoihin ei ole pääsyä tutkimuksen ulkopuolisilla henkilöillä.

Opiskelija on perehtynyt tietosuoja- ja tietoturvaohjeisiin

Kyllä

HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

Tutkimusrekisteri hävitetään (06/2022 mennessä)

Tutkimusrekisteri anonymisoidaan eli kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnistelliseen henkilötietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja

Rekisterinpitäjä ja tutkimuksen tekijät

Tämän tutkimuksen rekisterinpitäjä on Sonja Tienhaara

varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielman tekijä

Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen ja psykologian tiedekunta

Tutkimuksen ohjaaja on Terhi Ek.

Tutkimuksen suorittaja on yllä mainittu Sonja Tienhaara.

Jos tutkimuksen haastatteluja joudutaan koronatilanteen vuoksi toteuttamaan etäyhteydellä, tutkimuksessa henkilötietojen käsittelijänä toimii Zoom. Yhteys Zoom-sovelluksen kautta on suojattu yliopiston salasanojin ja Jyväskylän yliopistolla on tietojenkäsittelysopimus Zoomin kanssa.

Rekisteröidyn oikeudet

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (tietosuoja-asetuksen 20 artikla)

Sinulla on oikeus saada toimittamasi henkilötiedot jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää kyseiset tiedot toiselle rekisterinpitäjälle, jos se on mahdollista ja käsittely suoritetaan automaattisesti.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

Liite 3: Haastattelurunko

Haastattelurunko

Alkuun tutustuminen ja seuraavat tiedot tutkimukseen osallistujalle

Tämä tutkimus käsittelee erityisherkkyyttä varhaiskasvatuksen opettajan työssä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten erityisherkät varhaiskasvatuksen opettajat kokevat erityisherkkyyden näyttäytyvän työssään ja millaisia hyötyjä ja haasteita he kokevat erityisherkkyydestään olevan työssään.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: sähköpostiosoite, äänitallenne, ammatti, ikäryhmä, jonka parissa työskentelet, kauanko olet työskennellyt alalla. Tutkimuksessa kerättävät henkilötiedot suojataan Jyväskylän yliopiston käyttäjätunnuksella ja salasanalla. Henkilötietoihin ei ole pääsyä tutkimuksen ulkopuolisilla henkilöillä.

Suorat tunnistetiedot poistetaan suojatoimena aineiston perustamisvaiheessa ja tutkimuksen päättymisen jälkeen tutkimusrekisteri anonymisoidaan eli kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti. Tutkimusrekisteri hävitetään kesäkuuhun 2022 mennessä.

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Sinulla on oikeus, milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tai peruuttaa suostumuksesi tutkimukseen. Tutkimuksen keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu sinulle kielteisiä seuraamuksia.

Annatko suostumuksesi osallistua tutkimukseen ja siinä tarvittavien henkilötietojen käsittelyyn?

Haastattelu

Taustakysymykset

- Miten olet päätenyt varhaiskasvatusalalle?
- Kauanko olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa?
- Minkä ikäisten lasten kanssa työskentelet?

Erityisherkkyyden voimavarana

- Miten olet päätenyt olevasi erityisherkkä?
- Miten koet erityisherkkyytesi ilmenevän elämässäsi?
- Koetko että erityisherkkyydestäsi on hyötyä työssäsi? Jos koet, niin millaisia hyötyjä?
- Koetko että erityisherkkyyden auttaa sinua toimimaan lasten kanssa? Entä työyhteisössä? Miten?
- Koetko erityisherkkyyden auttavan sinua toiminnan ja tilanteiden suunnittelussa ja arvioinnissa?
- Koetko erityisherkkyytesi vuoksi toimivasi tai ajattelevasi tilanteita ja asioita eri tavalla kuin muut varhaiskasvatuksen työntekijät? Jos koet, koetko että se on hyvä asia?

Erityisherkkyyden haasteena

- Koetko että erityisherkkyytesi luo työhösi haasteita? Jos koet, niin millaisia haasteita?
- Koetko että erityisherkkyyttäsi ymmärretään ja arvostetaan työyhteisössä?
- Millaisia kuormittavia tekijöitä koet työssäsi olevan? Koetko niiden liittyvän erityisherkkyyteesi?
- Koetko erityisherkkyytesi kuormittavaksi tekijäksi työssäsi?
- Näetkö sinua kuormittavissa tekijöissä eroja muita ihmisiä kuormittaviin tekijöihin? (esimerkiksi koetko kuormittuvasi joistakin asioista enemmän kuin muut, tai koetko kuormittuvasi sellaisista asioista, joita muut eivät pidä kuormittavina?)

Olisiko vielä jotain muuta, mitä haluaisit kertoa, jota en osannut kysyä, tai jotain muuta sanottavaa?

Suuri Kiitos ajastasi ja vastauksista tärkeään aiheeseen!